

ОПЕРАЦИИ С МЕТАЛЛОЛОМОМ: ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Шимко А. Р.

Исследованы особенности правового регулирования правоотношений, возникающих во время осуществления операций с металлоломом. Проанализировано отечественное законодательство в этой сфере. Выявлены недостатки государственного регулирования и предложено пути усовершенствования нормативной базы для более эффективного функционирования отрасли черной и цветной металлургии Украины.

Ключевые слова: металлургический комплекс, регулирование оборота металлолома, операции с металлоломом.

OPERATIONS WITH THE SCRAP-METAL: ECONOMIC AND LAW ASPECTS

Shymko A. R.

The legal regulation relationships during the executing operations with the scrap-metal in the article are analyzed. The domestic legislation in this field is analyzed, the shortcomings of the state regulation are identified and the ways to improve the regulatory environment for more efficient functioning of ferrous and non-ferrous metallurgy of Ukraine are suggested.

Key words: metallurgical complex, scrap-metal regulations, operations with the scrap-metal.

УДК 347.998.85

РОЗВ'ЯЗАННЯ КОЛІЗІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

Л. В. Тацій, заступник голови

Харківського апеляційного адміністративного суду

Дослідженню дисфункції правового регулювання у сфері розмежування юрисдикції адміністративних судів та господарських щодо вирішення справ про оскарження рішень органів Антимонопольного комітету України.

Ключові слова: адміністративне судочинство, господарське судочинство, недобросовісна конкуренція, оскарження рішень Антимонопольного комітету України.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що невід’ємною складовою соціально орієнтованої економіки виступають рівність учасників економічних відносин, свобода ухвалення ними рішень щодо своєї поведінки на ринку. Саме тому однією із засад конституційного правового господарського порядку в Україні є забезпечення державою захисту конкуренції в підприємницькій діяльності, запобігання виключно законом зловживанню монопольним становищем на ринку, неправомірному обмеженню конкуренції та норм антимонопольного регулювання.

Формулювання цілей. Метою статті є встановлення дисфункцій правового регулювання у сфері розмежування юрисдикції спеціалізованих судів у справах про оскарження рішень органів Антимонопольного комітету України (далі – АМКУ), що ухвалюються у сфері відносин недобросовісної конкуренції.

Вклад основного матеріалу. Важливим питанням на шляху України до вступу в Європейську спільноту є додержання європейських норм права, зокрема тих, що стосуються конкурентного законодавства. Для кращого розуміння сутності конкуренції та її розвитку в Україні необхідно звернутися до історії її правового регулювання. На першому етапі розвитку конкурентне законодавство України було спрямоване головним чином на демонополізацію економіки та подолання наслідків монополізації ринку, а також на створення умов для розвитку конкуренції. Намагаючись зберегти науково-технічний і виробничий потенціал держави, державні органи, що здійснювали державне управління у сфері конкуренції, велику увагу приділяли регулюванню сфери дії природних монополій. Більшість українських учених і дослідників визначили законодавство у сфері конкуренції як антимонопольне. Проте з розвитком ринкових відносин стало зрозумілим, що створення різних суб’єктів господарювання та демонополізація економіки не гарантують наявності конкуренції, а також її ефективну дію. Для ефективного функціонування ринку необхідна не тільки множинність суб’єктів господарювання, що діють на ринку, а й те, аби вони діяли добросовісно. Законодавчі засади захисту добросовісної конкуренції було закладено ще в Законі України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» шляхом установлення заборони здійснення недобросовісної конкуренції, який містив лише перелік із п’яти (станом на 1996 р.) правопорушень, що визнавалися недобросовісною конкуренцією і не передбачав особливості захисту та відповідальності за недобросовісну

конкуренцію. 7 червня 1996 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», яким визначалися правові засади захисту господарюючих суб'єктів (підприємців) та споживачів від недобросовісної конкуренції. Новий етап у розвитку конкурентного законодавства розпочався з набранням чинності Закону України «Про захист економічної конкуренції», який визначив правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності і був спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин. Особливістю цього Закону стало те, що він поєднує, з одного боку, економічні важелі впливу на конкурентні відносини, а з другого – жорстке державне регулювання і контроль за діяльністю суб'єктів конкуренції [1, с. 14].

Таким чином, на сьогодні основними нормативно-правовими актами у сфері конкуренції є конституційні норми про конкуренцію, а також закони України «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про Антимонопольний комітет України», «Про природні монополії». Крім того, антимонопольне законодавство включає постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти відповідних державних органів, АМКУ щодо правил здійснення контролю за концентрацією, узгодженими діями, дотриманням антимонопольних вимог у процесі перетворення державної власності (наприклад, конкурсні засади передачі в оренду майна відповідно до Закону України «Про оренду державного та комунального майна»), визначення ринків та монопольного становища суб'єктів господарювання на них. У цілому норми про захист конкуренції містяться у близько 1000 актах законодавства, в тому числі у понад 150 законах України. Крім законодавчих актів у сфері захисту економічної конкуренції, досить важливе місце посідають акти органів судової влади, а саме рішення, інформаційні та оглядові листи, роз'яснення президій Верховного Суду України та Вищого господарського суду України. Хоча в Україні судові акти (прецеденти) не є джерелами права, мають рекомендаційний характер, але часто при розгляді справ у суді велика кількість рішень ухвалюється саме згідно з цими роз'ясненнями, рекомендаціями.

Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (ст. 1) та Господарський кодекс України (ст. 32) визначають як недобросовісну конкуренцію будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності. Недобросовісною конкуренцією є неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання, створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірне збирання, розголо-

шення та використання комерційної таємниці. Ці положення засновані на положеннях Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. (Україна приєдналася до неї 25 грудня 1991 р.). Законодавство про недобросовісну конкуренцію є складовою антимонопольно-конкурентного законодавства. Перешкодами у процесі конкуренції вважаються: дискредитація суб'єкта господарювання, нав'язування споживачам примусового асортименту товарів (робіт, послуг), схиляння до бойкоту суб'єкта господарювання або дискримінації покупця (замовника), або до розірвання договору з конкурентом, підкуп працівника постачальника або покупця (замовника).

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 р. (переглянута у Брюсселі 14 грудня 1900 р., у Вашингтоні 2 червня 1911 р., у Гаазі 6 листопада 1925 р., у Лондоні 2 червня 1934 р., у Лісабоні 31 жовтня 1958 р., у Стокгольмі 14 липня 1967 р., змінена 2 жовтня 1979 р., набрання чинності для України: 25 грудня 1991 р.), у ст. 10 bis передбачає обов'язок країн-учасниць забезпечити громадянам цих країн ефективний захист від недобросовісної конкуренції та містить визначення акта недобросовісної конкуренції у промислових і торговельних справах [4].

Беручи курс на розбудову правової держави, законодавець прямо передбачив у ст. 55 Конституції України право кожного на оскарження у суді рішень, дій (бездіяльності) органів державної влади, посадових та службових осіб [5].

Рішення АМКУ та його територіальних відділень можуть бути оскаржені до суду (ст. 40 ГК).

Рішення органів АМКУ повністю або частково можуть бути оскаржені до господарського суду (ч. 1 ст. 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції»). Але відповідно до ч. 2 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлено інший порядок судового вирішення.

Фактично на рівні законів маємо колізію правових норм. Розглянемо позиції вищих судів України та позицію Верховного Суду України з цього питання.

Вищий господарський суд України у п. 1 оглядового листа ВГСУ від 21 серпня 2007 р. № 01-8/741 вказує, що справи зі спорів про оскарження рішень (розпоряджень) органів АМКУ підвідомчі господарським судам і підлягають розглядові за правилами Господарського процесуального кодексу України. В п. 1 Постанови Пленуму ВГСУ від 26 грудня 2011 р. № 15 зазначено, що справи зі спорів про оскарження рішень (розпоряджень) органів АМКУ підвідомчі господарським судам і підлягають розглядові за правилами Господарського процесуального кодексу України.

Лист Вищого адміністративного суду України від 28 вересня 2007 р. № 09.02-23/950 доводить до відома правові позиції Верховного Суду України в конкретних рішеннях у справах. Сутність цих позицій полягає у такому: Закон України «Про захист економічної конкуренції» не є процесуальним законом, а тому після набрання чинності КАС України, цей Закон не може встановлювати підвідомчість справ із публічно-правових спорів. Ці правові позиції також використовують адміністративні суди, у тому числі ВАСУ.

Позиція Верховного Суду України є неоднозначною. В інформаційному листі ВСУ від 26 грудня 2005 р. № 3.2.-2005 вказано на те, що пріоритет визначення підвідомчості справ адміністративної юрисдикції належить Вищому адміністративному суду України, який відповідно до положень ч. 3 ст. 125 Конституції України є вищим судовим органом для спеціалізованих адміністративних судів. У зв'язку з викладеним запропонований проект рекомендацій президії Вищого господарського суду України є неприйнятним (тобто ВСУ заперечує можливість визначення підвідомчості цієї категорії справ шляхом надання рекомендації ВГСУ про те, що ця категорія спорів належить до компетенції господарських судів).

У той самий час Судова палата у господарських справах ВСУ в постанові від 1 вересня 2009 р. у справі № 38/350-18/101, також посилаючись на ч. 1 ст. 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції», зазначила, що ВГСУ, припинивши провадження у справі, дійшов безпідставного висновку про непідвідомчість справи про скасування рішення АМКУ господарському суду [2; 3].

Питання запровадження ефективного механізму судового оскарження рішень органів АМКУ за зазначеними справами набуває особливого значення в сучасних умовах.

Проте вже тривалий час у судовій практиці існує неузгодженість стосовно питання про розмежування юрисдикції справ про оскарження рішень органів АМКУ. Така неузгодженість спричиняє виникнення розрізної судової практики, коли однакові по суті спори розглядаються одночасно і господарськими, й адміністративними судами, що призводить до ухвалення протилежних рішень стосовно подібних справ, створює правову невизначеність для господарюючих суб'єктів, унеможливорює оперативний захист їх прав та інтересів.

Питання розмежування судових юрисдикцій однозначно не вирішене ні в законодавстві, ні в судовій практиці.

Відповідно до норм антимонопольного законодавства суб'єкт, що є стороною спору про недобросовісну конкуренцію, розглянутого органом АМКУ, має право оскаржити до суду будь-яке рішення, ухвалене за результатами розгляду такого спору. Це може бути рішення про визнання факту недобро-

совісної конкуренції; про припинення недобросовісної конкуренції; про офіційне спростування за рахунок порушника поширених ним неправдивих, неточних або неповних відомостей; про накладення штрафів; про закриття провадження у справі.

Для ефективного та оперативного захисту своїх прав та інтересів суб'єкту господарювання необхідно правильно визначити, який суд уповноважений розглядати справи щодо такого оскарження. Неправильне визначення юрисдикції матиме наслідком скасування судового рішення, закриття провадження у справі, виникнення потреби у зверненні до суду іншої юрисдикції, як наслідок, збільшення тривалості судового розгляду, невиправданих витрат часу та коштів.

Так, у ст. 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» визначено, що заявник, відповідач, третя особа мають право оскаржити рішення органів АМКУ повністю або частково до господарського суду у двомісячний строк з дня одержання рішення [6]. Отже, Закон України «Про захист економічної конкуренції» містить як норми щодо захисту економічної конкуренції, так і норми, що стосуються визначення суб'єктом господарювання порядку захисту в суді прав, порушених органами АМКУ.

Водночас згідно з п. 1 ч. 1 ст. 3 КАС України справа адміністративної юрисдикції (далі – адміністративна справа) – переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень [7].

У п. 7 ч. 1 ст. 3 КАС України наведено визначення суб'єкта владних повноважень – це орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень.

У ч. 1 ст. 17 КАС України передбачено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, а також у зв'язку з публічним формуванням суб'єкта владних повноважень шляхом виборів або референдуму, зокрема, згідно з п. 1 ч. 2 ст. 17 КАС України, на спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності.

Статтю 104 КАС України встановлено, що до адміністративного суду має право звернутися з адміністративним позовом особа, яка вважає, що порушено її права, свободи чи інтереси у сфері публічно-правових відносин.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» АМКУ є державним органом зі спеціальним статусом, мета діяльності якого полягає в забезпеченні державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності, що відповідає ознакам суб'єкта владних повноважень, наведеним у п. 7 ч. 1 ст. 3 КАС України.

Отже, виникає певна колізія, Закон України «Про захист економічної конкуренції» вказує на те, що рішення підлягає оскарженню до господарського суду, у той час як АМКУ відповідає визначенню суб'єкта владних повноважень, рішення якого підлягає оскарженню в порядку адміністративного судочинства.

При розв'язанні цієї колізії, на нашу думку, слід виходити, по-перше, з того, що редакція ст. 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» діє в редакції зі змінами, внесеними згідно із Законом України від 15 травня 2003 р. № 762-IV, КАС України набув чинності 1 вересня 2005 р., і норми Закону не були приведені у відповідність до прийнятого процесуального кодексу.

По-друге, питання юрисдикції є процесуальним, у зв'язку з чим Закон України «Про захист економічної конкуренції», оскільки він не є процесуальним законом, після набрання чинності КАС України не може визначати підсудність справ за публічно-правовими спорами за участю органів АМКУ.

Водночас аналіз судової практики показує, що господарські суди України все ж таки розглядають справи зі спорів про оскарження рішень АМКУ, посилаючись на те, що, в першу чергу, предметом розгляду в даних справах виступають господарські взаємовідносини.

Висновки. Предмет спору як критерій віднесення справи до того чи іншого виду судової юрисдикції є ефективним тільки в тому разі, коли у процесуальних законах чітко і ясно викладено його властивості. Водночас характер спірних правовідносин як критерій розмежування судових юрисдикцій втілює у собі головний засіб розмежування галузей права (як процесуальних, так і матеріальних) – зміст прав і обов'язків учасників правовідносин.

Отже, саме цей засіб разом із низкою додаткових (неосновних) засобів формують метод правового регулювання, який у свою чергу дає змогу проводити розподіл між галузями права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакалінська О. О. Конкурентне право : навч. посіб. / О. О. Бакалінська. – К., 2009. – 379 с.
2. Пархомчук С. О. Підвідомчість справ про оскарження рішень антимонопольного комітету України в контексті захисту прав інтелектуальної власності / С. О. Пархомчук // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2011. – № 4. – С. 272–276.

3. Оскарження рішень органів Антимонопольного комітету України [Електронний ресурс] / 2006. – № 7. – Режим доступу: <http://justinian.com.ua>.
4. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_123.
5. Конституція України : прийнята на 5-й сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 164 (з подальш. змінами та допов.).
7. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 лип. 2005 р. № 2747-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2005. – № 37. – Ст. 446.

РАЗРЕШЕНИЕ КОЛЛИЗИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ОТНОСИТЕЛЬНО ОБЖАЛОВАНИЯ РЕШЕНИЙ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМИТЕТА УКРАИНЫ

Таций Л. В.

Исследована коллизия правового регулирования в сфере размежевания юрисдикции административных и хозяйственных судов относительно разрешения дел об обжаловании решений органов Антимонопольного комитета Украины.

Ключевые слова: административное судопроизводство; хозяйственное судопроизводство; недобросовестная конкуренция; обжалование решений Антимонопольного комитета Украины.

RESOLVING CONFLICTS OF LAW CONCERNING APPEALING OF DECISIONS OF THE ANTIMONOPOLY COMMITTEE OF UKRAINE

Tatsiy L. V.

The article investigates the collision of legal regulation in the sphere of the demarcation of administrative and economic court's jurisdiction for resolution of cases on appeal decisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine.

Key words: administrative proceedings, economic justice; unfair competition; appealing of decisions of the Antimonopoly Committee.